

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Redaktsiooni jõustumise kp:
Redaktsiooni kehtivuse lõpp:
Avaldamismärke:

Keskkonnaminister
määrus
terviktekst
16.07.2023
Hetkel kehtiv
RT I, 13.07.2023, 65

Vääriselupaiga klassifikaator, valiku juhend, kaitse korraldamine ning vääriselupaiga kaitseks lepingu sõlmimine ja kasutusõiguse tasu arvutamise täpsustatud alused

[RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

Vastu võetud 04.01.2007 nr 2
RTL 2007, 4, 66
jõustumine 15.01.2007

Muudetud järgmiste aktidega

Vastuvõtmine	Avaldamine	Jõustumine
09.02.2009	RTL 2009, 18, 218	20.02.2009
26.06.2009	RTL 2009, 54, 788	12.07.2009
26.03.2010	RTL 2010, 18, 316	12.04.2010
06.12.2010	RT I, 16.12.2010, 1	01.01.2011
23.05.2013	RT I, 29.05.2013, 5	01.06.2013
27.09.2013	RT I, 03.10.2013, 1	06.10.2013
11.10.2013	RT I, 16.10.2013, 2	19.10.2013
13.09.2017	RT I, 15.09.2017, 5	18.09.2017, osaliselt 18.10.2017
10.06.2022	RT I, 27.06.2022, 1	30.06.2022
21.12.2022	RT I, 28.12.2022, 12	01.01.2023
03.07.2023	RT I, 13.07.2023, 1	16.07.2023

Määrus kehtestatakse [metsaseaduse](#) § 23 lõigete 2, 3 ja 10 alusel.
[RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Reguleerimisala

Määrusega kehtestatakse vääriselupaiga valiku protseduurid, vääriselupaigatüübid, neid iseloomustavad näitajad ja tunnusliigid, vääriselupaiga kaitseks lepingu sõlmimise kord, lepingu sisu, vääriselupaiga metsakasutuse kitsendustega põhjustatud kahju ja hooldamise kulu hüvitise (edaspidi *vääriselupaigakasutusõigusetasu*) arvutamise alused ning avalik-õigusliku isiku omandis olevas metsas ja riigimetsas asuva vääriselupaiga kaitse korraldamise põhimõtted.
[RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

2. peatükk VÄÄRISELUPAIGA VÄLJAVALIKU JUHEND

§ 2. Vääriselupaiga väljavalik

(1) Vääriselupaiga väljavalik seisneb selle määruse 3. peatüki 2. jaos esitatud vääriselupaiga näitajatele vastavate kaitset vajavate alade väljaselgitamises.

(2) Vääriselupaiga väljavalikut korraldab Kliimaministeerium Keskkonnaagentuuri ja Keskkonnaameti kaudu. [RT I, 13.07.2023, 1- jõust. 16.07.2023]

(3) Vääriselupaiku võivad välja valida ja olemasolevates vääriselupaikades muudatusi teha isikud, kes on läbinud Kliimaministeeriumi korraldatud vääriselupaiga väljavaliku kursuse ja omandanud sellekohase tunnistuse. [RT I, 13.07.2023, 1- jõust. 16.07.2023]

(4) Metsa korralise ülepinnalise takseerimise käigus valitakse välja potentsiaalsed vääriselupaigad, mille kohta edastatakse andmed vääriselupaiga väljavaliku tunnistusega spetsialistile.

(5) Ülepinnalise takseerimise käigus väljavalitud potentsiaalsete vääriselupaikade vastavuse vääriselupaiga näitajatele selgitab ekspertiis, mille teeb vääriselupaiga väljavaliku tunnistusega spetsialist.

(6) Tunnistusega spetsialistid esitavad Keskkonnaametile vääriselupaikade digitaalsed, geinfosüsteemis loetavad ja töödeldavad L-EST97 meeter-projektsioonis koordinaatidega seotud andmed ning lõike 6¹ teises lauses sätestatud juhtudel maaomaniku või riigivara valitseja kirjaliku nõusoleku. Keskkonnaamet kontrollib andmete õigsust ning edastab nõuetele vastavad andmed Keskkonnaagentuurile. Riigimetsa Majandamise Keskus võib riigimetsas moodustatava uue vääriselupaiga nõuetele vastavad andmed esitada otse Keskkonnaagentuurile. [RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

(6¹) Keskkonnaagentuur kannab lõikes 6 nimetatud andmed Eesti looduse infosüsteemi kahe nädala jooksul andmete saamisest. Eramaal või riigikaitsemaas sihtotstarbega maal asuva uue vääriselupaiga andmed kantakse Eesti looduse infosüsteemi üksnes maaomaniku või riigivara valitseja kirjalikul nõusolekul. [RT I, 27.06.2022, 1- jõust. 30.06.2022]

(7) Keskkonnaagentuur esitab kord kuus Sihtasutusele Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi *KIK*) vääriselupaikade andmed ning Keskkonnaametile asjaomase maakonna vääriselupaikade andmed. [RT I, 28.12.2022, 12- jõust. 01.01.2023]

(8) Keskkonnaagentuur esitab kord kuus Maa-ametile ning metsamajandamiskavade koostajatele andmekogusse kantud ja sealt välja arvatud vääriselupaikade andmekogu andmefaili kirjed. [RT I, 29.05.2013, 5- jõust. 01.06.2013]

3. peatükk VÄÄRISELUPAIGA KLASSIFIKAATOR

1. jagu Vääriselupaigatüübid

§ 3. Vääriselupaikade jagunemine

Vääriselupaigad jagunevad metsa tüübirühmaga seotud tüüpideks ja maastikuelemendiga seotud tüüpideks.

§ 4. Metsa tüübirühmaga seotud vääriselupaigad

(1) Metsa tüübirühmaga seotud vääriselupaigad on järgmised:

- 1) loometsad;
- 2) nõmmemetsad;
- 3) palumetsad;
- 4) laanemetsad;
- 5) sürjametsad;
- 6) salumetsad;
- 7) lammimetsad;
- 8) soostunud metsad;
- 9) rabastunud metsad;
- 10) madalsoometsad;
- 11) siirdesoometsad;
- 12) rabametsad;
- 13) kõdusoometsad.

(2) Loometsa vääriselupaigad on järgmised:

- 1) männikud ja männisegametsad;
- 2) kuusikud ja kuusesegametsad;
- 3) laialehised metsad;
- 4) teised lehtmetsad.

(3) Nõmmemetsa vääriselupaik on *männikud ja männisegametsad*.

(4) Palumetsa vääriselupaigad on järgmised:

- 1) männikud ja männisegametsad;
- 2) kuusikud ja kuusesegametsad;
- 3) haavikud;
- 4) teised lehtmetsad.

(5) Laanemetsa vääriselupaigad on järgmised:

- 1) männikud ja männisegametsad;
- 2) kuusikud ja kuusesegametsad;
- 3) haavikud;
- 4) teised lehtmetsad.

(6) Sürjametsa vääriselupaigad on järgmised:

- 1) männikud ja männisegametsad;
- 2) kuusikud ja kuusesegametsad;
- 3) laialehised metsad;
- 4) teised lehtmetsad.

(7) Salumetsa vääriselupaigad on järgmised:

- 1) männikud ja männisegametsad;
- 2) kuusikud ja kuusesegametsad;
- 3) laialehised metsad;
- 4) haavikud;
- 5) teised lehtmetsad;
- 6) lepikud.

(8) Lammimetsa vääriselupaigad on järgmised:

- 1) kuusikud ja kuusesegametsad;
- 2) laialehised metsad;
- 3) teised lehtmetsad;
- 4) lepikud.

(9) Soostunud metsa vääriselupaigad on järgmised:

- 1) männikud ja kaasikud;
- 2) kuusikud ja kuusesegametsad;
- 3) laialehised metsad;
- 4) haavikud;
- 5) lepikud.

(10) Rabastunud metsa vääriselupaigad on järgmised:

- 1) männikud ja kaasikud;
- 2) kuusikud ja kuusesegametsad.

(11) Madalsoometsa vääriselupaigad on järgmised:

- 1) männikud ja kaasikud;
- 2) kuusikud ja kuusesegametsad;
- 3) lepikud.

(12) Siirdesoometsa vääriselupaik on *männikud ja kaasikud*.

(13) Rabametsa vääriselupaik on *männikud ja kaasikud*.

(14) Kõdusoometsa vääriselupaigad on järgmised:

- 1) männikud ja kaasikud;
- 2) kuusikud ja kuusesegametsad;
- 3) laialehised metsad;
- 4) lepikud.

§ 5. Maastikuelemendiga seotud vääriselupaigad

(1) Maastikuelemendiga seotud vääriselupaigad on järgmised:

- 1) looduslike veekogude kaldanõlvad;
- 2) veekoguäärsed madalikud ja lammid;
- 3) teised veest mõjutatud alad;
- 4) väikesed märgalasaared ja -poolsaared;
- 5) järsakud;

- 6) põlendikud;
- 7) puisrohumaad;
- 8) sarapikud;
- 9) üksikud suured puud;
- 10) pargid.

(2) Looduslike veekogude kaldanõlvade vääriselupaigad on järgmised:

- 1) jõgede ja järvede järsud kaldanõlvad;
- 2) jõgede ja järvede laugjad kaldanõlvad;
- 3) ojade kaldanõlvad.

(3) Veekoguäärsete madalike ja lammide vääriselupaigad on järgmised:

- 1) madalad jõekaldad ja jõelammid;
- 2) ojalammid.

(4) Teiste veest mõjutatud alade vääriselupaigad on järgmised:

- 1) ajutiste veekogude kaldad;
- 2) allika-alad;
- 3) karbonaatsete soode ja märgade niitude äärealad;
- 4) kopratammide mõjualad;
- 5) muude veekogude kaldad.

(5) Järsakute vääriselupaigad on järgmised:

- 1) pangajärsakud;
- 2) pinnakattejärsakud.

(6) Puisrohumaade vääriselupaigad on järgmised:

- 1) võsastunud puisrohumaad;
- 2) puisniidud;
- 3) puiskarjamaad.

2. jagu

Metsa tüübirühmaga seotud vääriselupaigatüüpide kirjeldus ja näitajad

§ 6. Vääriselupaiku iseloomustavate näitajate arvestamine

Ala vastab vääriselupaiga näitajatele, kui sellel esineb vähemalt üks vääriselupaigatüüpi iseloomustav näitaja ja vääriselupaiga tunnusliikide esinemise tõenäosus on suur. Tunnusliikide loetelu on esitatud määruse lisas 6. [RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 7. Loometsad

(1) Loometsade hulka liigitatakse § 4 lõikes 2 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Loometsad selle määruse tähenduses on lubjarikkal pinnasel kasvavad looduslikud puistud.

(3) Loometsa vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) paekiviklibu ja -paljandid;
- 2) õhuke paepealne mullakiht;
- 3) ilmselge metsapõlvkondade järjepidevus;
- 4) häilud;
- 5) vanad puud;
- 6) aeglase kasvuga, sageli kõveratüvelised puud;
- 7) seisvad surnud puud;
- 8) lamapuit eri lagunemisastmetes;
- 9) haruldased kooslused (leesikalootammik, leesikalookaasik, kastikulootammik, kastikuloosaarik, lubikalootammik, lubikaloosaarik).

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 8. Männikud ja männisegametsad

(1) Männikute ja männisegametsade hulka kuuluvad § 4 lõike 2 punktis 1, lõike 3 punktis 1, lõike 4 punktis 1, lõike 5 punktis 1, lõike 6 punktis 1 ja lõike 7 punktis 1 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Männikud ja männisegametsad selle määruse tähenduses on kuival, parasniiskel või niiskel pinnasel kasvavad looduslikud puistud, mille koosseisust vähemalt 50% moodustavad männid.

(3) Männikute ja männisegametsade vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) looduslikult uuenenud mets;
- 2) minimaalne inimõju;
- 3) metsapõlvkondade järjepidevus ilmselge;
- 4) puud eri põlvkondadest, eri vanuse, kõrguse ja diameetriga;
- 5) üle 150-aastased männid, iseloomuliku soomusja korbaga ja päikesele avatud;
- 6) seisvad surnud puud;
- 7) jämedad kuivanud oksad;
- 8) puutüükad;
- 9) eri lagunemisastmetes lamapuit;
- 10) haruldased kooslused (tamme alusmetsaga sarapuumännik).

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 9. Kuusikud ja kuusesegametsad

(1) Kuusikute ja kuusesegametsade hulka kuuluvad § 4 lõike 2 punktis 2, lõike 4 punktis 2, lõike 5 punktis 2, lõike 6 punktis 2 ja lõike 7 punktis 2 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Kuusikud ja kuusesegametsad selle määruse tähenduses on kuival, parasniiskel või niiskel pinnasel kasvavad looduslikud puistud, mille koosseisust vähemalt 50% moodustavad kuused.

(3) Kuusikute ja kuusesegametsade vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) looduslikult uuenenud mets;
- 2) minimaalne inimõju;
- 3) metsapõlvkondade järjepidevus ilmselge;
- 4) häilud;
- 5) puud eri põlvkondadest, eri vanuse, kõrguse ja diameetriga;
- 6) vanad puud;
- 7) seisvad surnud puud;
- 8) puutüükad;
- 9) aukude ja õõnsustega puud;
- 10) eri lagunemisastmetes lamapuit;
- 11) tuulemurd ja -heide;
- 12) palju puiduseeni;
- 13) palju rippamblikke.

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 10. Laialehised metsad

(1) Laialehiste metsade hulka kuuluvad § 4 lõike 2 punktis 3, lõike 6 punktis 3 ja lõike 7 punktis 3 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Laialehised metsad selle määruse tähenduses on kuival, parasniiskel või niiskel pinnasel kasvavad looduslikud puistud, mille koosseisust vähemalt 50% moodustavad laialehised puuliigid nagu tamm, vaher, pärn, jalakas, saar, künnapuu.

(3) Laialehiste metsade vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) looduslikult uuenenud mets;
- 2) minimaalne inimõju;
- 3) metsapõlvkondade järjepidevus ilmselge;
- 4) häilud;
- 5) puud eri põlvkondadest, eri vanuse, kõrguse ja diameetriga;
- 6) vanad puud;
- 7) seisvad surnud puud;
- 8) puutüükad;
- 9) väga suured õõnsustega puud;
- 10) eri lagunemisastmetes lamapuit;
- 11) tuulemurd ja -heide;
- 12) palju puiduseeni;
- 13) palju vanu sarapuid;
- 14) neli eri laialehist liiki;
- 15) nektaririkaste õitega põõsad;
- 16) haruldased kooslused (sarapuutammik, sinililletammik, sinilillesaarik, naaditammik, naadisaarik, naadijalaka-vahtra-pärnasegamets, kuukressi-jalaka-vahtra-pärna-saaresegamets).

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 11. Haavikud

(1) Haavikute hulka kuuluvad § 4 lõike 4 punktis 3, lõike 5 punktis 3, lõike 7 punktis 4 ja lõike 9 punktis 4 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Haavikud selle määruse tähenduses on kuival, parasniiskel või niiskel pinnasel kasvavad looduslikud puistud, mille koosseisust vähemalt 50% moodustavad haavad.

(3) Haavikute vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) looduslikult uuenenud mets;
- 2) minimaalne inimõju;
- 3) metsapõlvkondade järjepidevus ilmselge;
- 4) häilud;
- 5) puud eri põlvkondadest, eri vanuse, suuruse ja diameetriga;
- 6) vanad puud;
- 7) seisvad surnud puud;
- 8) puutüükad;
- 9) õõnsustega puud;
- 10) eri lagunemisastmetes lamapuit;
- 11) tuulemurd ja -heide.

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 12. Teised lehtmetsad

(1) Teiste lehtmetsade hulka kuuluvad § 4 lõike 2 punktis 4, lõike 4 punktis 4, lõike 5 punktis 4, lõike 6 punktis 4, lõike 7 punktis 5 ja lõike 8 punktis 3 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Teised lehtmetsad selle määruse tähenduses on looduslikud puistud, mille koosseisust vähemalt 50% moodustavad lehtpuud, lisatingimusega, et haava osakaal ning laialeheliste puuliikide osakaal puistust on väiksem kui 50%.

(3) Teiste lehtmetsade vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) looduslikult uuenenud mets;
- 2) minimaalne inimõju;
- 3) metsapõlvkondade järjepidevus ilmselge;
- 4) häilud;
- 5) vanad puud;
- 6) seisvad surnud puud;
- 7) puutüükad;
- 8) õõnsustega puud;
- 9) eri lagunemisastmetes lamapuit;
- 10) tuulemurd ja -heide;
- 11) palju vanu sarapuid.

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 13. Lepikud

(1) Lepikute hulka kuuluvad § 4 lõike 7 punktis 6, lõike 8 punktis 4, lõike 9 punktis 5, lõike 11 punktis 3 ja lõike 14 punktis 4 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Lepikud selle määruse tähenduses on perioodiliselt üleujutataval, niiskel mineraalsel või turbasel alal kasvavad looduslikud puistud, mille koosseisust vähemalt 50% moodustavad lepad.

(3) Lepikute vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) liigniiske ala;
- 2) mosaiikne mikroreljeef kõrgete tüvemätaste ja nende vahele jäävate niiskete madalate lohkedega;
- 3) looduslikult uuenenud mets;
- 4) minimaalne inimõju;
- 5) metsapõlvkondade järjepidevus on ilmselge;
- 6) esinevad häilud;
- 7) vanad puud;
- 8) puudel on hästiarenenud tugijuured;
- 9) iseloomulik on leppade uuenemine kannuvõsudest ja vanade puude jalamilt;
- 10) esineb surnud või pehkinult seisvaid puid ning lamapuitu;
- 11) esineb tuulemurd ja -heide;
- 12) palju on puiduseeni;
- 13) esinevad haruldased kooslused (luhtarnasanglepik, sõnajalasanglepik, soovõhasanglepik, lodusanglepik).

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 14. Märjalade kuusikud ja kuusesegametsad

(1) Märjalade kuusikute ja kuusesegametsade hulka kuuluvad § 4 lõike 8 punktis 1, lõike 9 punktis 2, lõike 10 punktis 2, lõike 11 punktis 2 ja lõike 14 punktis 2 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Märjalade kuusikud ja kuusesegametsad selle määruse tähenduses on turbasel või liigniiskel pinnasel kasvav kuusik, kuuse- ja männisegamets või okas- ja lehtpuusegamets, mille koosseisust vähemalt 50% moodustavad kuused.

(3) Märjalade kuusikute ja kuusesegametsade vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) liigniiske ala;
- 2) looduslikult uuenenud mets;
- 3) minimaalne inimõju;
- 4) metsapõlvkondade järjepidevus ilmselge;
- 5) häilud;
- 6) puud eri põlvkondadest, eri vanuse, kõrguse ja diameetriga;
- 7) vanad puud;
- 8) iseloomulikud aeglase kasvuga kuused;
- 9) seisvad surnud puud;
- 10) puutüükad;
- 11) lamapuit eri lagunemisastmetes;
- 12) tuulemurd ja -heide;
- 13) palju puiduseeni;
- 14) palju rippsamblikke;
- 15) palju epifüütseid samblaid.

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 15. Märjalade männikud ja kaasikud

(1) Märjalade männikute ja kaasikute hulka kuuluvad § 4 lõike 9 punktis 1, lõike 10 punktis 1, lõike 11 punktis 1, lõike 12 punktis 1, lõike 13 punktis 1 ja lõike 14 punktis 1 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Märjalade männikud ja kaasikud selle määruse tähenduses on männikud, männi- ja kasesegametsad ning kaasikud liigniisketel, enamasti toitainetevaestel pinnastel.

(3) Märjalade männikute ja kaasikute vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) pinnas liigniiske, kraavitamata;
- 2) looduslikult uuenenud mets;
- 3) minimaalne inimõju;
- 4) metsapõlvkondade järjepidevus ilmselge;
- 5) puud eri põlvkondadest, eri vanuse, suuruse ja diameetriga;
- 6) vanad puud;
- 7) aeglase kasvuga, sageli kõveratüvelised puud;
- 8) päikesele eksponeeritud vanade jämedate puude ja kuivanud jämedate okste olemasolu;
- 9) puutüükad;
- 10) lamapuit eri lagunemisastmetes;
- 11) märjalaga metsaserv;
- 12) haruldased kooslused (luhtarnaakaasik, soovõhakaasik).

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 16. Märjalade laialehised metsad

(1) Märjalade laialehiste metsade alla kuuluvad § 4 lõike 8 punktis 2, lõike 9 punktis 3 ja lõike 14 punktis 3 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Märjalade laialehised metsad selle määruse tähenduses on õhukesel turbapinnasel või märjal mineraal- (savisel) pinnasel kasvavad looduslikud puistud, mille koosseisust vähemalt 50% moodustavad laialehised puuliigid.

(3) Märjalade laialehiste metsade vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) viljakas liigniiske ala;
- 2) mosaiikne mikrorreljeef kõrgete tüvemätaste ja nende vahele jäävate niiskete madalate lohkudega;
- 3) looduslikult uuenenud mets;
- 4) minimaalne inimõju;
- 5) metsapõlvkondade järjepidevus ilmselge;
- 6) puud eri põlvkondadest, eri vanuse, kõrguse ja diameetriga;

- 7) vanad, suuremõõtmelised puud;
- 8) puudel hästiarenenud tugijuured;
- 9) seisvad surnud puud;
- 10) puutüükad;
- 11) aukude ja õõnsustega puud;
- 12) lamapuit eri lagunemisastmetes;
- 13) palju puiduseeni;
- 14) palju epifüütseid samblaid;
- 15) neli eri laialehist liiki;
- 16) haruldased kooslused (sõnajalasaarik, sõnajalatammik, humala-jalaka-(kännapuu)-saare-, pärna- või tammesegamets, luhtarnasaarik).

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

3. jagu

Maastikuelemendiga seotud vääriselupaigatüüpide kirjeldus ja näitajad

§ 17. Looduslike veekogude kaldanõlvad

(1) Looduslike veekogude kaldanõlvade hulka kuuluvad § 5 lõikes 2 nimetatud vääriselupaigatüübid.
[RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

- (2) Looduslike veekogude kaldanõlvade vääriselupaigatüübid on selle määruse tähenduses eristatud järgmiselt:
- 1) jõgede ja järvede järsud kaldanõlvad, kus kalda tõusunurk on üle 20° ning jõgi on laiem kui 5 meetrit;
 - 2) jõgede ja järvede laugjad kaldanõlvad, kus kalda tõusunurk mahub vahemikku 5–20° ning jõgi on laiem kui 5 meetrit;
 - 3) ojade kaldanõlvad, kus kalda tõusunurk ületab 5° ning oja on kitsam kui 5 meetrit.

(3) Looduslike veekogude kaldanõlvade vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) stabiilselt niiske mikrokliima;
- 2) pinnaseerosioon;
- 3) järskkallastel paljandub lähtekivim;
- 4) omapärase võra ja juurestikuga puud.

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 18. Veekoguäärsete madalike ja lammid

(1) Veekoguäärsete madalike ja lammide hulka kuuluvad § 5 lõikes 3 nimetatud vääriselupaigatüübid.
[RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

(2) Veekoguäärsete madalike ja lammide vääriselupaigatüübid on selle määruse tähenduses eristatud järgmiselt:

- 1) madalad jõekaldad ja jõelammid, kus kalda tõusunurk on alla 5° ning jõgi on laiem kui 5 meetrit;
- 2) ojalammid, kus kalda tõusunurk on alla 5° ning oja on kitsam kui 5 meetrit.

(3) Veekoguäärsete madalike ja lammide vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) stabiilselt niiske mikrokliima;
- 2) pinnaseerosioon;
- 3) ladestunud alluviaalsed setted.

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 19. Teised veest mõjutatud alad

(1) Teiste veest mõjutatud alade alla kuuluvad § 5 lõigetes 4 ja 5 nimetatud vääriselupaigatüübid.
[RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

(2) Muude veest mõjutatud alade vääriselupaigatüübid on selle määruse tähenduses eristatud järgmiselt:

- 1) ajutised veekogud – perioodiliselt liigniisked alad, mis täituvad veega ainult tugevate vihmasadude või lume sulamise järel;
- 2) allika-alad – üksik põhjavee väljumiskoht või põhjavee hajusa väljavoolu soostunud koht, kus algallikat pole näha;
- 3) karbonaatsed sood ja märjad niidud – lagedad või hõredalt puudega kaetud madalsood või niisked niidud karbonaatsel pinnasel kasvavates metsades;
- 4) kopratammide mõjualad – kopratammide tõttu vee äravoolu takistumisest üleujutatud puistud nõvades ja orgudes, st piiratud aladel;
- 5) muude veekogude kaldad – mitmesugused kaldaalad, mis ei kuulu eelloetletud looduslike veekogude kaldanõlvade, veekoguäärsete madalike ja lammide ning teiste veest mõjutatud alade hulka.

(3) Teiste veest mõjutatud alade vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) stabiilselt niiske mikrokliima;
- 2) ala kraavitamata;
- 3) muld toitainerikas;
- 4) ladestunud alluviaalsed setted;
- 5) karbonaatse pinnasevee ja põhjavee mõju;
- 6) ala mõjutavad perioodiliselt üleujutused ja jää.

(4) Allika-alade vääriselupaiku iseloomustavad täiendavalt järgmised näitajad:

- 1) ümbrus on kraavitamata ja ilma ehitusteta;
- 2) allika lähiümbruse temperatuur püsib aastaringselt suhteliselt stabiilne.

(5) Koprattammide mõjualade vääriselupaiku iseloomustavad täiendavalt järgmised näitajad:

- 1) järsult niiskemaks muutunud pinnas, halvenenud veeärvavool;
- 2) vee püsimine ka suvel;
- 3) üleujutuse tagajärjel hukkunud, püsti seisev kuivanud mets.

(6) [Kehtetu - RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 20. Väikesed märgalasaared ja -poolsaared

(1) Väikeste märgalasaarte ja -poolsaarte hulka kuuluvad § 5 lõike 1 punktis 4 nimetatud vääriselupaigatüübid. [RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

(2) Väikesed märgalasaared ja -poolsaared on selle määruse tähenduses märgalal paiknevad mineraalpinnasega alad, mille pindala on alla 3 ha.

(3) Väikeste märgalasaarte ja -poolsaarte vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) stabiilselt niiske mikrokliima;
- 2) asukoha isoleeritus;
- 3) hästi arenenud metsa ja märgala vahelised üleminekutsoonid;
- 4) avatus päikesele;
- 5) avatus tuulele.

§ 21. Järsakud

(1) Järsakute hulka kuuluvad § 5 lõikes 5 nimetatud vääriselupaigatüübid.

(2) Järsakute vääriselupaigatüübid on selle määruse tähenduses eristatud järgmiselt:

- 1) pangajärsakud – pangametsad kasvavad pangaalusel nõlvakul, klindilõhedes, enam kui 20-kraadise kaldega pangal ning kuni 10 meetri ulatuses pangaservast;
- 2) pinnakattejärsakud – kõik muud metsad enam kui 20-kraadise kaldega nõlvadel, mis ei lange vooluveekogu suunas ning mille kõrgus on vähemalt 10 m.

(3) Järsakute vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) enam kui 20-kraadise kaldega järsk nõlv;
- 2) omapärased pinnasetingimused (kõrge pH tase, suur lubjarikkus);
- 3) paljanduv lähtekivim;
- 4) nõrgvesi;
- 5) pinnaseerosioon;
- 6) maalihked;
- 7) põhjapoolsetel nõlvadel stabiilselt niiske mikrokliima;
- 8) lõunapoolsed nõlvad päikesele avatud;
- 9) haruldased kooslused (kuukressi-jalaka-vahtra-pärna-saaresegamets).

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 22. Põlendikud

(1) Põlendike hulka kuulub § 5 lõike 1 punktis 6 nimetatud vääriselupaigatüüp.

(2) Põlendikud on selle määruse tähenduses selgete põlengujälgedega metsaalad, kus paljudel puudel on tulekahjustusi ja esineb söestunud surnud puid.

(3) Põlendike vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) pärast tulekahju on mets taastunud looduslikult;
- 2) esineb söestunud tüvesid ja tüveosi;
- 3) esineb jämedaid põlengu üle elanud puid;

- 4) esineb tulekahju järel vaiguga kattunud männitüvesid;
- 5) esineb tulekahjustuste tõttu surevaid puid.

(4) [Kehtetu - RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 23. Puisrohumaad

(1) Puisrohumaade hulka kuuluvad § 5 lõikes 6 nimetatud vääriselupaigatüübid.
[RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

- (2) Puisrohumaade vääriselupaigatüübid on selle määruse tähenduses eristatud järgmiselt:
- 1) võsastunud puisrohumaad – hõre pikaajalise niitmise või karjatamise tulemusel kujunenud puistu, mille kasutamine on viimastel aastatel lõpetatud;
 - 2) puisniit – hõre pikaajalise niitmise tulemusel kujunenud puistu, mida jätkuvalt niidetakse;
 - 3) puiskarjamaad – hõre pikaajalise karjatamise tulemusel kujunenud puistu, kus jätkuvalt karjatatakse loomi.

(3) Puisrohumaade vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) vanad, alt laasumata puud;
- 2) rohurinne on väga liigirikas;
- 3) puud on avatud päikesele;
- 4) puud ja põõsad kasvavad hajusalt või väikeste gruppidena;
- 5) esineb vanu sarapuid.

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 24. Sarapikud

(1) Sarapike hulka kuulub § 5 lõike 1 punktis 8 nimetatud vääriselupaigatüüp.

(2) Sarapik on selle määruse tähenduses sarapuu enamusega lehtpuusalu.

(3) Sarapike vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) pikaajaline sarapuude järjepidevus;
- 2) esineb vanu sarapuid;
- 3) iseeneslik hõrenemine;
- 4) mosaiikne struktuur;
- 5) rohurinne on väga liigirikas.

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 25. Üksikud suured puud

(1) Üksikuid suuri puid iseloomustab § 5 lõike 1 punktis 9 nimetatud vääriselupaigatüüp.

(2) Üksik suur puu selle määruse tähenduses on puu, mis omaette või koos sarnaste puude grupiga on piisavalt suur, et olla elupaigaks elupaigaspetsiifilise liigi elujõulisele populatsioonile.

(3) Üksikute suurte puude vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) väga vana ja suur puu või puude grupp;
- 2) väga suur surnult seisev või lamav puu;
- 3) aukude ja õõnsustega puu;
- 4) surnud jämedad oksad;
- 5) puude avatus päikesele.

(4) [Kehtetu - RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 26. Pargid

(1) Parkide hulka kuulub § 5 lõike 1 punktis 10 nimetatud vääriselupaigatüüp.

(2) Pargid selle määruse tähenduses on inimese rajatud valgusküllased vanad puistud, mida enam ei hooldata.

(3) Parkide vääriselupaiku iseloomustavad järgmised näitajad:

- 1) vanad, suuremõõtmelised puud;
- 2) seisvad surnud puud;
- 3) puutüükad;
- 4) aukude ja õõnsustega puud;
- 5) puude avatus päikesele.

(4) [Kehtetu -RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

4. peatükk

VÄÄRISELUPAIGA KAITSE KORRALDAMINE, KAITSEKS LEPINGU SÕLMIMINE, LEPINGU SISU JA KASUTUSÕIGUSE TASU ARVUTAMISE ALUSED

[RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

§ 26¹. Vääriselupaiga kaitse korraldamine

(1) Avalik-õigusliku isiku omandis olevas metsas korraldab maa omanik või tema volitatud esindaja, riigimetsas riigimetsa majandaja vääriselupaiga kaitset Eesti looduse infosüsteemis esitatud suuniste kohaselt.
[RT I, 27.06.2022, 1- jõust. 30.06.2022]

(2) Avalik-õigusliku isiku omandis olevas metsas ja riigimetsas asuvas Eesti looduse infosüsteemi kantud vääriselupaigas on keelatud raie, välja arvatud erandkorras tehtav raie ja kujundusraie Keskkonnaameti nõusolekul.
[RT I, 27.06.2022, 1- jõust. 30.06.2022]

§ 27. Vääriselupaiga kaitseks lepingu sõlmimine ja lepingu sisu

(1) Vääriselupaiga kaitseks notariaalse lepingu (edaspidi *leping*) sõlmimise ja selle alusel kinnisasja koormamise isikliku kasutusõigusega riigi kasuks korraldab riik KIK-i kaudu.
[RT I, 28.12.2022, 12- jõust. 01.01.2023]

(2) Lepingu sõlmimisele eelneva menetluse viib läbi ning lepingu objekti säilimist kontrollib Keskkonnaamet. Kinnisasja omanik kohustub tagama Keskkonnaametile ja KIK esindajale juurdepääsu lepingu objektile selle kontrollimiseks.
[RT I, 28.12.2022, 12- jõust. 01.01.2023]

(2¹) Lepingu sõlmimisele eelneva menetluse käigus Keskkonnaamet:

- 1) kontrollib vääriselupaiga olemasolu;
- 2) määrab geograafilise positsioneerimise süsteemi abil vääriselupaiga piirid ja digitaliseerib need säästva metsanduse seire infosüsteemis;
- 3) vajadusel edastab vääriselupaiga piiride muudatusettepaneku metsaressursi arvestuse riikliku registri pidajale;
- 4) vormistab määruse lisa 4 kohase kontrollakti;
- 5) koostab ja esitab KIK-ile määruse lisa 5 kohase akti lepingu sõlmimiseks vajalike algandmetega.

[RT I, 28.12.2022, 12- jõust. 01.01.2023]

(3) Lepingu sõlmimisega ning kinnisasja isikliku kasutusõigusega koormamisega kaasnevad riigilõivud ja notari tasu maksab KIK.

[RT I, 28.12.2022, 12- jõust. 01.01.2023]

(4) Leping peab sisaldama vähemalt järgmisi andmeid ja lisasid:

- 1) poolte nimed, isikukoodid ja elukohad või ärinimed, registrikoodid ning asukohad;
- 2) kinnistusraamatu registriosa number, katastriüksuse nimi, katastriüksuse tunnus ja asukoha andmed;
- 3) vääriselupaiga nimetus, seda iseloomustavate näitajate loetelu, pindala ja asukoha kirjeldus;
- 4) poolte õigused ja kohustused vääriselupaiga kaitse korraldamisel, sealhulgas kaitse korraldamiseks vajalikud toimingud;
- 5) lepingu alusel makstava vääriselupaiga kasutusõiguse tasu määr ja maksegraafik;
- 6) lepingu lisana katastriüksuse tunnusega seotud vääriselupaiga asukoha kaart.

(5) Lepinguga keelatakse vääriselupaigas metsast lamapuidu eemaldamine, metsa kuivendamine, metsateede ehitamine, metsa uuendamine, telkimine, lõkke tegemine ja metsa raiumine, välja arvatud erakorralised raied Keskkonnaameti nõusolekul.

(6) Lepingu rikkumisel tasub lepingut rikkunud pool leppetrahvi, mis moodustab 10% lepingu kogusummast. Lepingu ennetähtaegse lõpetamise korral tagastab lepingut rikkunud või lepingut lõpetada sooviv täitja lepinguga saadud tasu ja tasub leppetrahvi, mis moodustab 20% lepingu kogusummast.

(7) Vääriselupaiga omandiõiguse üleminekust informeerib võõrandaja KIK-i vähemalt kaks nädalat enne tehingut. Vääriselupaiga omandi üleminekul ei ole omandajal õigus lõpetada lepingut ennetähtaegselt ühe aasta jooksul omandamisest arvates.

[RT I, 28.12.2022, 12- jõust. 01.01.2023]

(8) KIK teatab Keskkonnaagentuurile sõlmitud lepingu numbrit, sõlmimise aja, täitja või täitja ja tema esindaja nime, makstava kasutusõiguse tasu suuruse ja lepingu lõpetamise päeva kirjalikult ühe nädala jooksul selle sõlmimisest või muutmisest arvates.

[RT I, 28.12.2022, 12- jõust. 01.01.2023]

(9) KIK esitab ühe nädala jooksul pärast lepingu sõlmimist lepingu teksti koos lisadega digitaalsel kujul Keskkonnaagentuurile.

[RT I, 28.12.2022, 12- jõust. 01.01.2023]

(10) KIK teavitab Keskkonnaametit lepingu sõlmimisest ja ennetähtaegsest lõpetamisest arvates kahe nädala jooksul.

[RT I, 28.12.2022, 12- jõust. 01.01.2023]

(11) Lepingu objekti säilimist kontrollib Keskkonnaamet üks kord aastas ja vormistab selle kohta lisa 4 kohase akti, mida ta säilitab enda juures. Lepingu objekti hindamisel ilmnenu puudustest teavitab Keskkonnaamet koheselt KIK-i.

[RT I, 28.12.2022, 12- jõust. 01.01.2023]

§ 28. Vääriselupaiga kasutusõiguse tasu arvutamise alused

(1) Lepingu alusel makstav vääriselupaiga kasutusõiguse tasu määr arvutatakse käesoleva määruse lisade 1–3 alusel.

(2) Kasvava metsa väärtuse määramisel kasutatakse lähteinformatsioonina:

1) hinna määramisel ja vääriselupaiga hooldamisel tehtavate kulude arvutamisel Riigimetsa Majandamise Keskuse metsamaterjali müügistatistika, teenuse hindade ja raiekulu andmeid;

2) likviidse puidu koguse määramisel metsa takseerimise andmeid metsaeraldiste kaupa.

[RTL 2009, 18, 218- jõust. 18.02.2009]

(3) Vääriselupaiga kasutusõiguse tasu määra arvutab Keskkonnaamet.

[RTL 2009, 54, 788- jõust. 12.07.2009]

§ 29. Määruse rakendamine

Enne käesoleva sätte jõustumist sõlmitud lepingutega määratud iga-aastane osamakse, mille väljamaksmise tähtaeg on 01.01.2013 või hilisem, korrutatakse väljamaksmisel läbi lisa 1 punktis 9 toodud koefitsiendiga.

[RT I, 03.10.2013, 1- jõust. 06.10.2013]

Lisa 1 Erametsas paikneva vääriselupaiga puistu arvutuslik sortimenteerimine

[RT I, 16.10.2013, 2- jõust. 19.10.2013]

Lisa 2 R. Ozolinši tüvemoodustaja mudel ja selle kasutamine

[RT I, 03.10.2013, 1- jõust. 06.10.2013]

Lisa 3 Kulude arvutamine

[RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]

Lisad 4-5 Akt

Lisa 6 Vääriselupaiga tunnusliigid

[RT I, 15.09.2017, 5- jõust. 18.09.2017]